

KRONIKA O POSLIJERATNOJ ELEKTRIFIKACIJI OTOKA KRKA

Božo Frgačić-Tomić

Da bi se moglo dati cjelokupnu i potpunu ocjenu aktivnosti oko elektrifikacije otoka Krka, nedostaju mnogi podaci. Nažalost, premalo se zapisivalo te — već sada historijske događaje. Međutim, zahvaljujući zapisima autora ovog napisa, saslušanjem većeg broja živih svedoka, neposrednih aktera u ovoj akciji moguće je dati, makar i nepotpunu, kroniku ovih događaja.

Odmah nakon završetka obnove zemlje ili, bolje rečeno početkom 1948. godine, započela je na Krku akcija za elektrifikaciju otoka. Osnovna parola pod kojom je započela ova aktivnost bila je: »Elektrifikacija nije luksus nego nasušna potreba napretka«. Osnovni idejni, pa i organizacioni nosilac ove aktivnosti bila je Narodna Fronta, odnosno SSRN. U okviru ove organizacije osnivani su u svakom naselju posebni odbori, sa posebnim žiro računima ili računskim knjižicama. Više od dvadeset godina ovo je bila jedna od osnovnih preokupacija općinskog rukovodstva. U najviše slučajeva primjenjivane su originalne forme prikupljanja sredstava, svojstvena jedino otočanima, pa već i zbog toga ova zbivanja zaslužuju da se koliko toliko registriraju.

Razumije se da je ljudski faktor ovdje, kao i u svakoj akciji, odigrao glavnu ulogu. U svakom od elektrificiranih naselja posebne zasluge imaju pojedinci. Nažalost, njihova imena neće se moći iznijeti u ovoj kronici, što je ujedno i njezin nedostatak. Međutim, i ovi istaknuti pojedinci, kao ni zalaganje općinskog rukovodstva, ne bi mogli s uspjehom obaviti ovaj zadatak da nisu uživali podršku stanovništva čitavog otoka. Svi građani, društveno-političke organizacije komune, neki privredni faktori grada Rijeke, te utjecajni pojedinci i pomoć šire društvene zajednice omogućili su da se ova akcija s uspjehom dovede kraju.

U djelovanju odbora za elektrifikaciju, osobito u manjim naseljima, bilo je i perioda krize, ali nikada nije došlo do gubljenja vjere u konačni cilj. Elektrifikacija otoka već je u samom početku poprimila, po svojoj

širini i dubini, elemente pokreta a ne akcije, i samo zato ona je mogla uspjeti. Elektrifikacija je postala briga svih i svakoga, pa čak i onih građana otoka Krka koji su već imali električno osvjetljenje.

Da bi se lakše shvatila težina ovog zadatka, a prema tome i veličina uspjeha, nužno je znati kakvo je stanje zatečeno odmah nakon oslobođenja otoka.

*

Nakon završetka narodnooslobodilačkog rata, te oslobođenja naše zemlje i otoka 1945. godine, električnu rasvjetu na otoku imala su slijedeća naselja: Baška, Krk, Punat, Malinska s Bogovićima i Sv. Vidom-Miholjice, i Omišalj. Struja se proizvodila u četiri termoelektrane, i to u: Omišlju samo za Omišalj, u Krku za grad Krk, Malinsku, Bogoviće i Sv. Vid-Miholjice, u Puntu samo za Punat i u Baški samo za Bašku.

Kao što se iz ovoga vidi, električnu struju imala su samo neka veća mjesta na otoku, u kojima je (prema popisu stanovništva iz 1961. godine), živjelo 38 posto svih domaćinstava otoka, a 36 posto sveg stanovništva otoka. S druge strane, tadanja elektrifikacija služila je samo za osvjetljenje i nije predstavljala bazu za razvoj industrije i zanatstva. Pored toga struja nije proizvađana danonoćno, već od večernjeg mraka do 23, odnosno 24 sata.

Želje za napretkom, svjesna orijentacija građana i postrevolucionarni zanos rađali su već 1948. godine prve odbore za elektrifikaciju. Prvi ovakvi odbori formirani su na području Bašćanske kotline ili, preciznije, prvi odbori za elektrifikaciju osnovani su u Jurandvoru za Jurandvor i Batomalj i u Bašćanskoj Dragi za Bašćansku Dragu. Na tom području pojavile su se i prve akcije, a postignuti su i prvi rezultati. Naime, prva sela koja su dobila električno osvjetljenje iza oslobođenja, na otoku Krku, bila su upravo Jurandvor i Batomalj.

Ova naselja dobila su električnu rasvjetu iz termoelektrane Baška 20. veljače 1951. godine. Naredne godine, tj. 29. studenog 1952, zasnijetile su električne žarulje i u Bašćanskoj Dragi, ali ovdje pomoću vlastitog agregata, jer centrala u Baški nije bila u stanju proizvesti dovoljnu količinu električne energije da bi mogla napajati sva naselja u Bašćanskoj kotlini. Razumije se da se ovdje ne može govoriti o nekoj posebnoj kvaliteti, kako rasvjete, tako posebno električne energije kao pogonskog sredstva. Ali su upravo ova aktivnost i njeni rezultati revolucionarno djelovali na ostala mjesta na Krku. Odmah se tada osnivaju odbori za elektrifikaciju u Staroj Baški, Vrbniku, Korniću, Dobrinju, Polju i Njivicama. Bitka za elektrifikaciju postala je tema dana i na svim ostalim područjima i naseljima otoka, a pored toga i dominantna briga općinskog rukovodstva.

Godina 1953. može se nazvati presudnom u pogledu političke i ekonomske orijentacije, te u postavljanju programskih zadataka na tom planu.

Te godine elektrifikacija otoka postaje općedruštvena preokupacija. Na osnovu takvog raspoloženja održan je u Krku skup svih društveno-

-političkih činilaca općine, na kojem su doneseni — sada već to možemo ustvrditi — historijski zaključci.

Prvo, nastaviti s aktivnošću elektrifikacije na čitavom području općine. Podsticati ovu aktivnost, svim sredstvima, materijalnim, moralno-političkim i organizacionim.

Drugo, poraditi na povezivanju naselja dalekovodima, gdje god je to moguće. Radi izrade projektne dokumentacije postalo je nužno uključivanje stručnih organizacija.

Treće, iznaći mogućnosti i sredstva da se otok Krk poveže na kopneni hidroenergetski sistem pomoću podvodnog kabla i dalekovoda sa kapacitetom 30 KW.

Značenje ovog skupa bilo je, kao što se sada vidi, od neprocjenjive važnosti za daljnju orijentaciju na ovom poslu, kako za građanstvo tako i za rukovodstvo općine. Tada, kao što će se iz daljnjeg izlaganja vidjeti, nastaje prava bitka na svim frontovima da bi se realizirali ovi zaključci. Već te, 1953. godine, podiže se prvi dalekovod od 10 KW Krk—Punat. Time je eliminirana krčka centrala ili, bolje rečeno, ona je postala rezerva. U tom razdoblju montirana je u Puntu termoelektrana većeg kapaciteta, koja pored rasvjete daje i pogonsku energiju za tamošnje brodogradilište. Dakle, tu je već napravljen prvi ozbiljniji korak na dobivanju električne energije, ali je to bilo još uvijek daleko od onoga što je Krku bilo potrebno i za čim se težilo.

U istoj, 1953. godini, zasvijetlile su električne žarulje i u Staroj Baški. Taj se događaj zbio 2. travnja 1953, a bio je istovremeno i događaj godine. Razumije se, Stara Baška je dobila električnu rasvjetu iz vlastitog agregata.

Naredne 1954. god. podiže se 10 KW dalekovod Punat—Kuka—Vrbnik i Baška—Bašćanska Draga. To je bio jedan od posebnih napora s obzirom na nedostatak sredstava, a i poteškoća u nabavci materijala, kako stupova, tako posebno nosača i bakrene žice. Ovaj zahvat omogućio je iste godine i Vrbniku dobivanje električne energije, čije je svečano otvorenje obavljeno 30. prosinca 1954, s napajanjem iz termoelektrane Punat.

U 1954. god. dobivaju električnu rasvjetu i Njivice, 1. svibnja 1954. s vlastitim agregatom, i Dobrinj 28. studenog 1954, također pomoću vlastitog agregata. Ovi podaci pokazuju koliki je zamah poprimila elektrifikacija na Krku, a istovremeno pokazuju i kako su se realizirali zaključci doneseni 1953. god. na već spomenutom skupu društveno-političkih radnika.

Te, 1954. god. slavilo se nekoliko uspjeha, jer su sa 10 KW dalekovodom povezane centrale Punat i Krk na kojoj je već ranije bila povezana Malinska s Bogovićem i Sv. Vidom-Miholjice; tome je sada pridodat i Vrbnik.

U 1955. god. podignut je dalekovod od 10 KW od Kuke do Bašćanske Drage, tako da je i ovo područje bilo povezano na termoelektranu u Puntu; tada se isključuje agregat u Bašćanskoj Dragi i termoelektrana

u Baški, koja poput krčke ostaje rezerva za slučaj većeg kvara u centrali u Puntu. U 1955. god. podignut je i dalekovod od 10 KW od Dunata do Kornića.

S obzirom da je u toku ove godine sav napor bio skoncentriran na podizanje dalekovoda, radi isključivanja pojedinih agregata i termoelektrana, radi dobivanja jeftinije struje, to su u ovoj godini dobila električnu rasvjetu 28. studenog 1955, samo naselja Radići i Milčetići, i to na dalekovod iz kojeg su se već do sada napajala naselja Malinska i Bogovići. Međutim, mnoga druga naselja grozničavo su se pripremala za dobivanje električne rasvjete, te je čitav otok postao jedno jedinstveno gradilište.

U novu 1956. god. ulazi se odmah sa proslavom; naime, 13. siječnja 1956. god. upriličena je proslava puštanja u pogon električne energije u Korniću i okolnim naseljima.

Uporedo s rješavanjem ovih zadataka, podizanjem 10 KW dalekovoda na međumjesnom povezivanju i stimuliranju daljnje aktivnosti na elektrifikaciji naselja, podizanjem mjesnih mreža, kopanjem jama za dalekovode, obavljale su se i aktivnosti na traženju rješenja za nabavku podvodnog kabla, za povezivanje otoka na kopneni elektrosistem.

U skladu s tim zadatkom razvila se određena prepiska s Tvornicom kablova u Svetozarevu, SR Srbija, s jedne strane, a s druge s udruženjem »Ujedinjeni sinovi i kćeri sa otoka Krka«, u SAD. Tim povodom bio je izdat i jedan letak, koji informira sve otočane u zemlji i inozemstvu o ovoj aktivnosti.

Akcijom naših iseljenika u SAD prikupljeno je 6 tisuća i 6 stotina dolara, koje su ovi direktno uputili u Tvornicu kablova u Svetozarevu; ova se obavezala isporučiti naručeni kabel, čija je duljina iznosila 860 metara, od čega se oko 560 nalazi pod morem. To je istovremeno bio i prvi 35 KW kabel ove vrste proizveden u toj Tvornici, pa je stoga njegova proizvodnja izazvala znatan interes.

Kabel je položen 28. listopada 1958. godine. Polaganje je obavljeno pomoću specijalnog broda JRM, koji je kabel ukrcao u riječkoj luci dan ranije. Težina kabla iznosila je 19 tona. Evo kako je taj događaj zabilježila kronika:

»Specijalni brod JRM danas je isplovio iz riječke luke, da bi oko 8 sati stigao na lice mjesta, tačno na suprotnu stranu svjetionika Vošćica, u burnom kanalu. Stručno osoblje JRM i nadzorno osoblje poduzeća »Elektroprimorje« iz Rijeke rukovodilo je radovima polaganja.

Kabel koji je dugačak preko 800 metara, od kojih će oko 560 metara biti pod morem, izrađen je u Tvornici kablova u Svetozarevu, a njegova vrijednost iznosi 4 miliona i 320 tisuća dinara. Kabel je nabavljen sredstvima, koja su poslali iseljenici iz Krka, kao pripomoć elektrifikaciji otoka. Prema investicionom programu, elektrifikacija čitavog otoka, koji je izrađen po poduzeću »Elektroprimorje« i odobren od svih nadležnih organa, iznositi će 516 miliona dinara.

Svi pripremni radovi za priključenje otoka Krka na kopnenu električnu mrežu, već su završeni. Prošlog tjedna su dovršeni građevinski radovi na učvršćenju kabla. Ronioci poduzeća »Primorac« postavili su, kako na mjestu

gdje će kabel ući u more tako i na mjestu gdje će izaći s mora, specijalni kanal od armiranog betona. Podmorski kabel ležat će u dubini od oko 50 metara, u blizini već položenog kabla telegrafa i telefona.

Polaganje podmorskog kabla je dio prve etape radova za elektrifikaciju otoka Krka. U toj etapi je predviđena izgradnja dalekovoda 30 KW Jadranovo do Sv. Vid-Miholjice. Tokom 1959. i 1960. godine izgradit će se kod Sv. Vida 10 kroz 10 kW trafostanica u vrijednosti od 71 milion dinara. Za dovršene prve etape radova, zajedno sa gradnjom trafostanice investirat će se 171 milion dinara. Izgradnja dalekovoda, prema postojećim planovima, trebala bi početi koncem studenoga ove godine.

Projekti se ovih dovršavaju u poduzeću »Dalekovod« u Zagrebu. Već do konca aprila slijedeće godine bit će dovršena izgradnja dalekovoda do Sv. Vida, i premda će radovi izgradnje trafostanice kod Sv. Vida, trajati do konca 1960. godine, Krk će već po dovršenju dalekovoda moći imati mnogo kvalitetniju struju nego danas, naravno uz uvjet da ne prekorači današnju potrošnju. Rekonstrukcija postojeće mreže na Krku, te izgradnja dalekovoda do Dunata i izgradnja 30/10 KW trafostanice na Dunatu predviđene su u daljnjim etapama radova«.

Tako je kroničar napisao onog dana kada je kabel položen. Danas možemo utvrditi da se ovo obistinilo u potpunosti, i to nešto ranije nego što je tada bilo predviđeno, ali upravo zahvaljujući upornosti Krčana i zdušnoj pomoći koju su primali sa strane.

U skladu s ovim, od posebnog je značenja i dogovor koji je obavljen u predsjedništvu Narodnog odbora Kotara Rijeka 9. listopada 1958. godine. Na ovom su sastanku u ime Narodnog odbora Kotara Rijeka prisustvovali potpredsjednik Josip Kopriva, te Juraj Vukasović i Glavina Feruccio, načelnik Sekretarijata za građevinarstvo, urbanizam i komunalne poslove, u ime Izvršnog vijeća SRH ing. Zvonko Petrinović, sekretar za građevinarstvo, urbanizam i komunalne poslove SRH, u ime Narodnog odbora Općine Krk Ivan Velnić, predsjednik, i Lucijan Braut načelnik Sekretarijata za privredu Narodnog odbora općine Krk, i u ime Narodnog odbora općine Senj, Ivan Pavelić, predsjednik, i sekretar općinskog komiteta Senj. Iz »Elektroprimorja« iz Rijeke sastanku je prisustvovalao ing. Branko Mrakovčić i ing. Buljević, šef investicione izgradnje, u ime poduzeća »Dalekovod« uz Zagreba direktor Ivan Brus i ing. Davor Smokvina.

Na osnovu vođene diskusije pod rukovodstvom druga Koprive, a u vezi s izgradnjom dalekovoda 30 KW od HE »Nikola Tesla« — Jadranovo — Omišalj — Sv. Vid, donijeti su ovi zaključci:

Poduzeće »Dalekovod« iz Zagreba obavezuje se da izradi kompletan projekt gore pomenutog dalekovoda do 1. studenog 1958. god. i da ga istoga dana preda na reviziju. Zvonko Petrinović obavezuje se da će u što kraćem roku ishoditi reviziju programa, i to najdalje do 5. studenog 1958. godine. Izvođač radova za izgradnju dalekovoda od HE »Nikola Tesla« do Sv. Vida bit će poduzeće »Dalekovod« iz Zagreba. Izvođač radova »Dalekovod« Zagreb dostavit će investitoru »Elektroprimorju« Rijeka sve troškovnike izgradnje dalekovoda do 1. studenog 1958, dok se definitivni ugovor ima sklopiti najkasnije do 5. studenog 1958. godine.

Poduzeće »Dalekovod« iz Zagreba obavezuje se da će na radovima za podizanje dalekovoda započeti najkasnije dana 5. studenog 1958. go-

dine. Za to vrijeme, odnosno do tog vremena, poduzeće će izvršiti pripremne radove na terenu. Ovi radovi obuhvaćaju i obavezuju da se izradi shema organizacije gradilišta sa svim elementima, kao što su rukovođenje radovima (rukovodeći kadar), mehanizacija, izvori materijala, izvori energije, faze radova i ostalo, dostaviti najkasnije, do 5. studenog 1958. godine. Izvođač radova, poduzeće »Dalekovod« iz Zagreba, obavezuje se da će radove na dalekovodu završiti i predati najdalje do 20. travnja 1959. godine.

Na molbu investitora »Elektroprimorja« Narodni odbor Kotara Rijeka, Sekretarijat za građevinarstvo, urbanizam i komunalne poslove, izdat će građevinsku dozvolu za obavljanje ovih radova najkasnije do početka radova, tj. do 5. studenog 1958. godine. Narodni odbor Kotara Rijeka će najkasnije do 5. studenog 1958. god. izdati investitoru izjavu o osiguranju financijskih sredstava u visini ugovorenih radova. Radi dovršenja izgradnje projekata odobrava se projektnoj grupi u »Dalekovodu« da može angažirati i vanjske suradnike. Troškove za iste priznat će se naknadno od strane Narodnog odbora Kotara Rijeka, nakon što se predoči vjerodostojna dokumentacija.

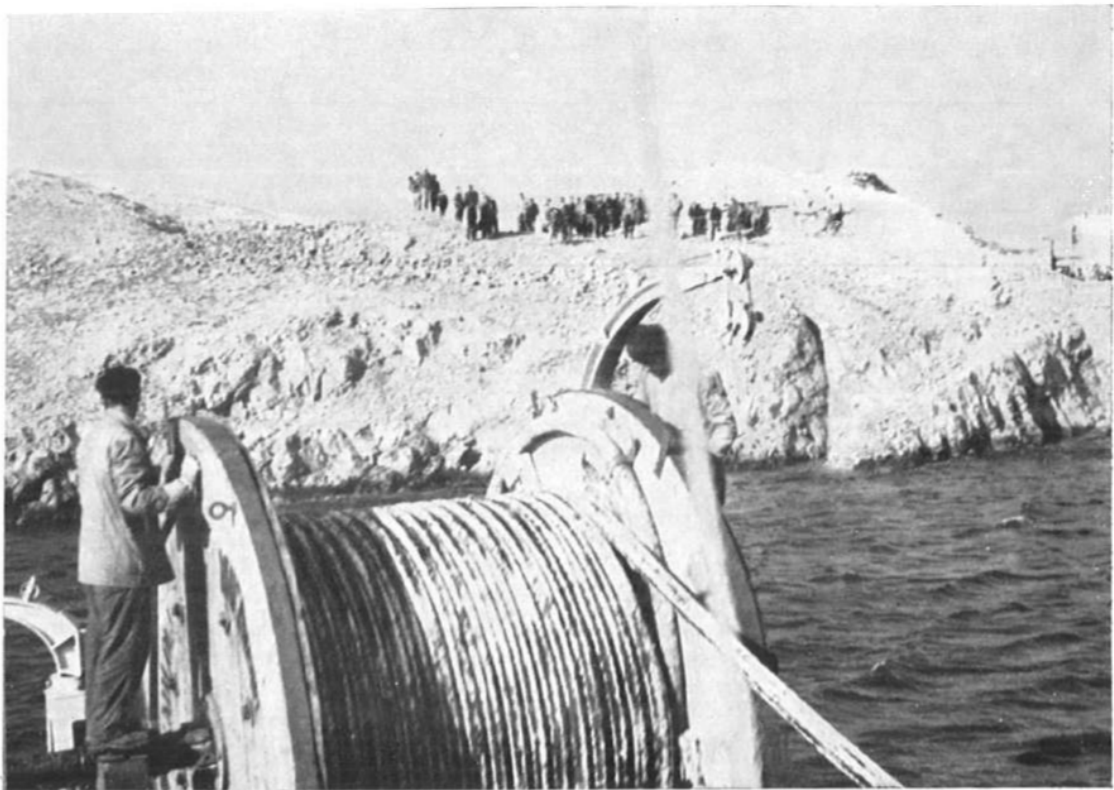
Prepričao sam glavni dio zapisnika koji je vođen toga dana na gore spomenutom sastanku, jer smatram da su njegovi zaključci od posebnog značenja za daljnji razvoj elektrifikacije na otoku Krku, a posebno na njegovom povezivanju na kopneni hidroenergetski sistem.

Iz naprijed citiranog vidjeli smo kako su tekle akcije oko povezivanja otoka s kopnom, a sada bismo se ponovo vratili kalendaru elektrifikacije pojedinih naselja. Mislim da nije potrebno posebno isticati kako su ove aktivnosti, kao što je polaganje podmorskog kabla i početak radova na dalekovodu, imale važan utjecaj na daljnju mobilizaciju snaga oko prikupljanja sredstava za elektrifikaciju pojedinih naselja. Ti elementi — povezivanje međumjesnim dalekovodom, unutar otoka — još su više učvrstili sigurnost i podsticali želju da se obave svi oni radovi koje je bilo nužno učiniti unutar naselja. To se prije svega odnosi na instalacione radove unutar domaćinstva, podizanje i nabavu međumjesne mreže, podizanje trafostanica i drugo što je bilo s tim skopčano.

Međutim, unatoč ovako razvijenim radovima u pogledu izvođenja dalekovoda, kako onog od 30 KW, tako i onog od 10 KW, pojedina se naselja — nakon što su završila elektrifikaciju unutar naselja — i dalje elektrificiraju pomoću malih vlastitih termoelektrana. Među tima je i Polje, koje je dobilo električnu rasvjetu 1. svibnja 1957. godine.

U narednoj, 1958. godini, nijedno naselje nije dobilo električnu rasvjetu, koliko zbog preokupacije na glavnim zahvatima, toliko i zbog čekanja da se spoje direktno na elektroenergetski sistem iz hidrocentrale »Nikola Tesla«.

U 1959. god. dobila su električnu energiju naselja Šilo i Klimno. U Šilu je prva električna žarulja zasvijetlila 25. rujna 1959, a u Klimnu 26. prosinca 1959. godine. Oba ova naselja dobila su električnu rasvjetu pomoću vlastitih malih agregata. Međutim, 1959. god. bila je važna po tome što je u njoj, kako se moglo iz ranijeg izlaganja vidjeti, početa

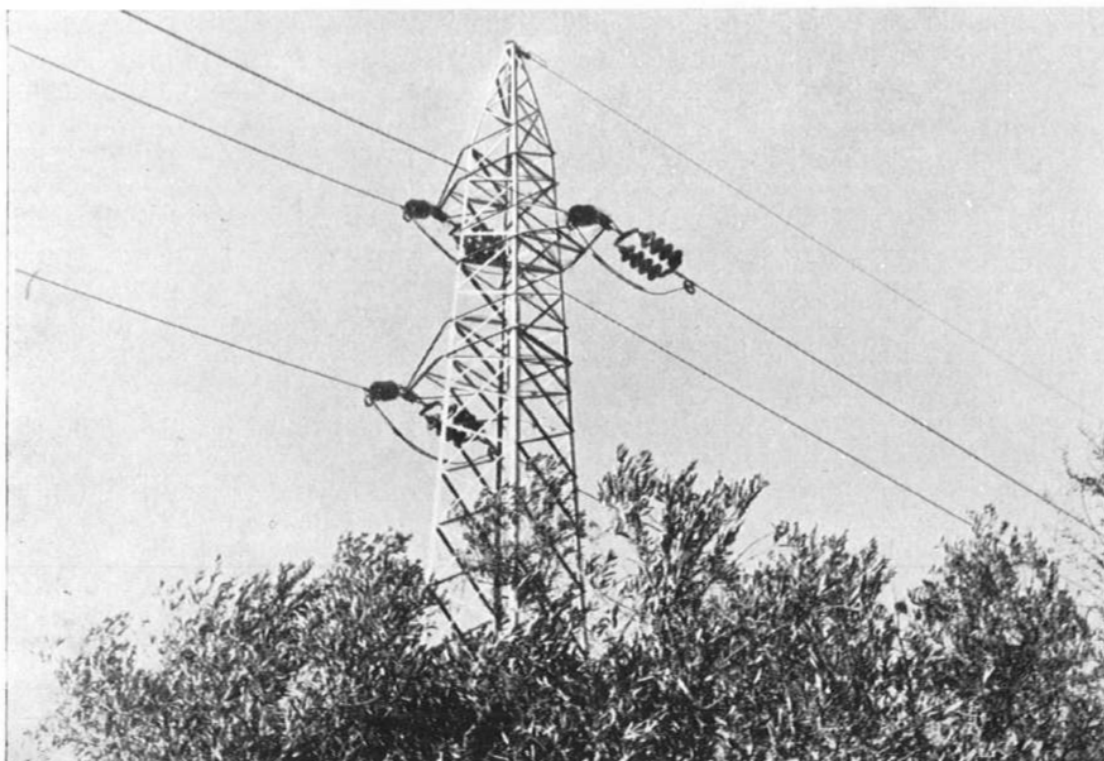
S polaganja kabela Črišnjevo-Voz 26. XI 1958. godine

Električna rasvjeta stigla je u selo Vrh

Glavna trafostanica kod Sv. Vida

Maslina i željezni stup

izgradnja 30 KW dalekovoda od Jadranova do Sv. Vida. Istovremeno, u toj je godini postavljen povratni kabel 10 KW od Sv. Vida do Omišlja. Pored toga, podiže se novi kabel od 10 KW od Sv. Vida do Malinske. U ovoj godini započeta je izgradnja 30/10 KW trafostanice u Maršićima kod Sv. Vida.

God. 1960. u historiji elektrifikacije otoka Krka posebno je važna jer je 1. travnja ove godine »Elektroprimorje« iz Rijeke preuzelo kompletne instalacije i ukupan sistem, a otok Krk je dobio prvu struju koja je potekla iz hidrocentrale »Nikola Tesla« iz Triblja. Ova godina je posebno važna i po tome što je donesen zaključak na nivou općine, a u sporazumu s »Elektroprimorjem«, da se zadrži razlika u cijeni od 9 dinara po svakom utrošenom KWs na Krku radi stvaranja sredstava za daljnju elektrifikaciju otoka. Ova razlika rezultirala je iz razlike u cijeni koja je bila na hidrosistemu i cijene koja je bila formirana na Krku. Na taj način već elektrificirana domaćinstva pomagala su svojim doprinosom da se elektrificiraju i ona koja do tada nisu bila. Ova razlika u cijeni zadržana je dvije i pol godine.

Ova sredstva uglavnom su se koristila za nabavku stupova za dalekovode i učešće u kreditima koji su se dizali za nabavku kablova za dalekovode. U principu, općina se brinula za stupove visokonaponske i niskonaponske mreže, te za nabavku kablova za dalekovode. Svi manualni radovi oko podizanja dalekovoda, te svi troškovi oko nabavke i podizanja niskonaponske mreže padali su na teret naselja. Izgradnja trafostanica teretila je kombinaciju triju faktora, a treći faktor bilo je poduzeće »Elektroprimorje«.

U 1960. god. prva sela koja su dobila električnu rasvjetu na kopneni hidrosistem bila su Strilčići, Žgonbići, Barušići, Kremenići, Ljutići, Oštrobradići i Milovčići. U svim ovim selima upriličena je zajednička proslava na godišnjicu oslobođenja otoka Krka, 17. travnja.

U ovoj godina podignut je i dalekovod od 10 KW od Sv. Vida do Polja, odnosno Šila. Na taj način likvidirane su tamošnje male termoelektrane u Polju i Šilu. Zapravo, u Šilu je već ranije bila likvidirana termoelektrana, ali je ono dobivalo električnu struju niskonaponskim vodom iz Polja, pa njezin kvalitet nije zadovoljavao.

U 1961. god. električnu rasvjetu dobilo je samo naselje Zidarić, dana 27. srpnja, te je u vezi s tim upriličena proslava u čast dana ustanka naroda Hrvatske.

U 1962. god. podignut je dalekovod Matane—Ponikva. Značenje ovog dalekovoda je u tome što je pumpni sistem vodovoda, koji se nalazi pored jezera Ponikva, moderniziran odnosno preuređen na električnu energiju, i što mu je na ovaj način osigurana stalna, danonoćna električna energija za nesmetan rad.

Iz dosad gore rečenog proizlazi, da su sva elektrificirana naselja 1962. god. spojena na jedinstven elektrosistem, te ne treba posebno naglašavati da su, samim tim odumrle male termoelektrane, kao što su bile one u Bašćanskoj Dragi, Dobrinju, Polju i Njivicama. Međutim, još su uvijek

bile aktivne u Staroj Baški i Klimnu; likvidirane su tek 1965. godine, kada su se i ova sela konačno spojila na jedinstven elektrosistem.

Sada nastaje kvalitetno nova situacija u vezi s elektrifikacijom naselja na otoku Krku. To dolazi naročito do izražaja u narednoj, 1963. godini, kada je elektrificiran najveći broj naselja u toku jedne godine. To ne znači da su građani u ovim naseljima čekali skrštenih ruku, nego upravo obrnuto; zato je i bilo moguće da se u ovoj godini registriraju završeci elektrifikacije u nekoliko naselja.

Prije nego što bih dao kalendar otvaranja, odnosno završetka elektrifikacije, onim redom kako su tekle, želim učiniti jednu digresiju, a nadam se da mi čitaoci neće zamjeriti.

Sedmog veljače 1963. god. napisao sam osvrt na tadanje stanje; mislim da će se iz njega, barem djelomično, osjetiti kakvi su bili naponi koje je bilo nužno činiti kako na usklađenju rada, tako i na osiguranju materijalnih sredstava.

U tom razdoblju bilo je već nužno voditi računa o napretku turističkih rajona, pa se ponekad davala prednost izgradnji i montaži trafostanica u turističkim mjestima. Međutim, to sve skupa pokazuje organizacionu i političku zrelost i sposobnost za vođenje ove akcije. Samo tako moglo se postići da sva naselja na Krku dobiju struju punih pet godina prije nego što je tada bilo zacrtano perspektivnim planom razvoja. Evo tog komentara:

»U 1963. godini u osam sela općine Krk 727 domaćinstava dobit će električno osvjetljenje. Do konca veljače bit će elektrificirana 472 domaćinstva, a do konca godine još 355 domaćinstava. Za potrebe ugostiteljstva izgradit će se tri trafostanice gradskog tipa. Ovakav zaključak donesen je na sastanku sa predstavnicima općine Krk i rukovodiocima poduzeća »Elektroprimorje« iz Rijeke.

Od spajanja otoka na energetske sistem sa kopna s podmorskim kablom otok je postao pravo gradilište. Nema sela u kojem nije početo sa pripremama za elektrifikaciju. Upravo su zadivljujući primjeri zalaganja i upornosti. Doprinosi mještana iznose u pojedinim selima i po 80 tisuća dinara po domaćinstvu.

Front akcije je toliko širok, da je bilo nužno dogovoriti se o prioritetu mjesta, na osnovu do sada odmaklih radova. Radi toga su radovi za ovu godinu raspoređeni u tri etape. U prvu etapu uvrštena su sela Sv. Vid-Dobrinjski, Gostinjac, Kras, Gabonjin i Rasopasno. Radovi u ovim selima moraju biti završeni do konca veljače. U drugu etapu spadaju trafostanice u turističkim reonima Omišlja, Malinske i Baške, koje radove valja završiti do 1. svibnja ove godine. Treću etapu predstavljaju završni radovi na elektrifikaciji Stare Baške, Vrha i Garice.

Pored ovih sela na području Dobrinjštine i Dubašnice, još 12 sela vrši pripreme za elektrifikaciju. Međutim, još nisu prikupljena dovoljna sredstva, pa će ova sela dobiti struju u narednim godinama.

Za dovršenje elektrifikacije gore citiranih sela, Narodni odbor općine Krk iz fonda za elektrifikaciju dodjelio je 7 miliona i 800 tisuća dinara. Prema predračunu za potpuno dovršenje potrebna su još daljnja sredstva od 4 miliona dinara, stoga su ova sela preuzela na sebe zadatak, da sama smognu i ova sredstva, iako su njihova ulaganja već do sada prešla sumu od preko 20 miliona dinara.

Sredstva za gradnju triju trafostanica pored učešća koje daje »Elektroprimorje« u iznosu od 3 milijuna i 700 tisuća dinara, osigurati će ho-

telska poduzeća i odmarališta, locirana u reonu napajanja trafostanica. Interesantno je napomenuti, da neka odmarališta, naročito dječja, u kupališnom reonu Baške nisu našla za shodno niti da odgovore, da li su voljna participirati dio troškova izgradnje ovih trafostanica. Obzirom da se radi o ukupnoj sumi od 12 miliona dinara, bilo bi neopravdano sav teret prebaciti samo na hotelska poduzeća. S toga je zaključeno, da se osnivače svih odmarališta još jednom pozove na suradnju, u suprotnom će se morati pribjeći reduciranju potroška struje u njihovim objektima, tako da im se obezbijedi samo osvjetljenje.

Promatrajući stalan porast potroška KWh u domaćinstvima, a naročito u hotelskim objektima, razmatran je i problem nekih dotrajalih vodova. U zamjenu tih vodova »Elektroprimorje« će iz svog fonda za održavanje u ovoj godini utrošiti iznos od 20 miliona dinara.

Ovakav tempo elektrifikacije našeg otoka potrebno je zadržati još nekoliko godina da bi i posljednje domaćinstvo na otoku dobilo električno osvjetljenje. Zaključeno je da treba naročito voditi računa o proširenju električne mreže (očito se mislilo na dalekovode od 10 KW) i gradnju trafostanica u turističkim reonima, pogotovo imajući u vidu intenzivnu hotelsku izgradnju, jer se ne smije dovesti u pitanje napajanje s električnom energijom novosagrađenih hotela.«

U 1963. god. električno osvjetljenje dobila su slijedeća dva naselja, Sv. Vid-Dobrinjski 23. veljače 1963, a Gostinjac 24. veljače iste godine. Povodom tog događaja kronika je zabilježila:

»U subotu i nedelju 23. i 24. ovog mjeseca svečano je puštena u pogon električna rasvjeta u selima Sv. Vid-Dobrinjski i Gostinjac.

U oba ova sela dobilo je osvjetljenje 100 domaćinstava. Ukupna investicija iznosi oko 8 miliona dinara. Sami mještani dali su kroz doprinos 3 miliona 700 tisuća dinara. Narodni odbor općine Krk, pomogao je sa 2 miliona 300 tisuća dinara. Pomoć od 2 miliona dinara, dobila su ova sela od raznih poduzeća i ustanova iz Krka i Rijeke. Ovo su prva dva sela od 8 koliko ih po programu treba u ovoj godini dobiti električnu rasvjetu.«

Već 1. ožujka 1963. god. dobiva električnu rasvjetu selo Hlapa, a 14. ožujka 1963. upriličena je proslava u Krasu; tim povodom u kronici je registrirano:

»Novih 120 domaćinstva u selu Kras u krčkoj komuni dobilo je električnu rasvjetu. Samodoprinos mještana u ovoj akciji iznosi u gotovom novcu 3 miliona 500 tisuća dinara i 1 milion 500 tisuća dinara u radnoj snazi. Narodni odbor općine Krk pomogao je ovom selu sa 2 miliona 800 tisuća dinara.«

Dana 17. travnja 1963, na godišnjicu oslobođenja otoka Krka, zapaljane su prve žarulje u selu Gabonjin, a 25. travnja iste godine u selu Rasopasna; tim povodom kronika je zabilježila:

»Doprinos mještana Gabonjina u ovoj akciji iznosi 2 miliona 800 tisuća dinara. Za svaku je pohvalu doprinos mještana iz ovog sela koji žive u Rijeci. Oni su organizirali nekoliko priredaba u gradu Rijeci i čist prihod dali u fond elektrifikacije njihovog rodnog sela u iznosu od 300 tisuća dinara. Narodni odbor općine Krk pomogao je ovom selu s 1 milion 200 tisuća dinara. Za pohvaliti je i pomoć u materijalu i stručnoj radnoj snazi poduzeća »Elektroprimorje« iz Rijeke.«

U vezi s elektrifikacijom sela Rasopasna u kronici je zabilježeno:

»Doprinos mještana u ovoj akciji u gotovom novcu iznosi 1 milion 600 tisuća dinara, a u radnoj snazi još 525 tisuća dinara. Pomoć Narodnog odbora općine Krk bila je također znatna i iznosi 1 milion dinara. Interesantno je napomenuti da je ovo naselje dobilo pomoć i od svojih iseljenika u SAD, koji su poslali iznos od 650 tisuća dinara«.

Dana 28. travnja 1963. god. elektrificirano je i selo Garica. Elektrifikacija ovog sela iznenadila je sve po svojoj brzini. Mještani su dali relativno najveći doprinos. Iz fonda za elektrifikaciju općine Krk dobili su 1 milion dinara, a sve ostalo namirili su sami.

Dana 11. listopada 1963. god. dobila su električno osvjetljenje i sela Sablići, Sv. Ivan i Sv. Anton-Dubašnica. Posljednje naselje koje je u ovoj godini elektrificirano bilo je selo Vrh, u kojem je proslava elektrifikacije obavljena 27. rujna 1963. godine.

Kako se dolazilo do sredstava za elektrifikaciju — možda najbolje ilustrira primjer Vršana. Evo što sam 22. veljače 1963. god. zabilježio tim povodom:

»Mještani sela Vrh mogu poslužiti za primjer sloge i snalažljivosti, kada se radi o zajedničkim interesima svih mještana. Njihov primjer pokazuje, kako se može isti dinar dva puta investirati. Ovo selo kao i dvadesetak drugih na otoku vodi upornu akciju za elektrifikaciju. Način na koji ovo selo ostvaruje sredstva, jedinstven je barem u krčkoj komuni. Odbor koji je u tu svrhu oformljen, a na čijem čelu se nalazi Anton Toić, invalid bez noge, pokazao je ne samo upornost, već i snalažljivost. Samodoprinos kojeg su ubrali zaslužuje svaku pohvalu. Vrijednost dobrovoljnog rada, na nisko naponskom vodu i dalekovodu, kojeg su sami završili cijeni se na preko 4 miliona dinara. Oni su završili sve one radove, za koje nije bila potrebna stručna radna snaga.

Međutim, pored ovih radova bila su potrebna i novčana sredstva za nabavku kablova i trafostanca, jer je selo dosta razvedeno. Pošto način prikupljanja gotovine po domaćinstvima nije dao željene rezultate, odbor je prišao ugovaranju radova u drugim mjestima. Na taj način Vršani su za fond elektrifikacije svog sela zaradili 3 miliona 140 tisuća dinara. Ove su radove obavljali u Omišlju, Malinskoj i Krku.

Jedna od takvih akcija je sada upravo u toku. Naime hotelski objekti u predjelu »Dražica« u mjestu Krk, nemaju podesnog prilaznog automobilskog puta. Stoga je turističko društvo Krk pogodilo sa Vršanima probijanje puta u duljini od 400 metara za 800 tisuća dinara. Radovi napreduju na zadovoljstvo jedne i druge strane.

Polazeći sa ovog primjera u Krku se smatra da veći dio investicija koji se vrši na komuni Krk na proširenju i izgradnji cesta treba prebaciti (misli se na novčana sredstva) na Narodni odbor općine Krk, pa da ovaj ugovara radove bilo sa poduzećima, bilo da rješava na ovaj način, jer se time postiže dvostruki efekt. Izvršavaju se radovi koji se planiraju i namiču se sredstva za akcije, koje poduzimaju pojedina naselja. U Krku se smatra da ovo pokazuje kako valja raditi.

Selo Vrh upornim zalaganjem i vlastitim doprinosom od preko 7 miliona dinara, te uz pomoć Narodnog odbora općine Krk, prema planu koji je postignut i usuglašen sa »Elektroprimorjem« iz Rijeke, dobit će električno osvjetljenje u rujnu 1963. godine.«

Iste, 1963. godine, podignut je i 10 KW dalekovod Krk—Vrh od sedam kilometara, što je iziskivalo poseban napor. Podignut je i 10 KW

dalekovod od Jurandvora do Stare Baške; to je bila jedna od posebnih akcija, s obzirom da ovaj ide po nepristupačnom kamenjaru čija duljina iznosi preko 7 kilometara. Te godine definitivno je i Stara Baška pripojena ovome sistemu.

God 1964. podignut je 10 KW dalekovod od Polja do Županja u dužini od 1.200 metara i od Oštrobradića do Poljica oko 12 kilometara.

Prva sela koja su dobila električnu rasvjetu u ovoj godini bila su Sv. Ivan-Dobronjski, 25. travnja 1964. te Županje 1. lipnja 1964. godine. Tim povodom kronika je zabilježila:

»U elektrifikaciji sela, koja na Krku traje već nekoliko godina, postignut je još jedan uspjeh, puštanjem u pogon električne rasvjete u selu Županje. Ništa manje napora i požrtvornosti nije stajala ni ova akcija. Ništa manje samodoprinosna, masovnosti u akciji, monolitnosti nego li u sličnim akcijama Dobrinjštine i ostalih dijelova Krka. Ali ni zadovoljstva zbog konačne pobjede nije izostalo, makar da se plodovi ovog uspjeha još nisu uvijek pokazali u svojoj punoći.

U selu ima 26 domaćinstava, a elektrificirano ih je 20. Tokom pripremnih radova i cijele akcije svako je domaćinstvo dalo po 21 dnevnicu i iskopalo po tri jame za stupove, što se cijeni na dalja dva radna dana, a u gotovom novcu po 11 hiljada dinara za uređenje vanjske mreže. Razumije se da im je pomoglo i poduzeće »Elektroprimorje« iz Rijeke i općina Krk čija se pomoć cijeni na oko 1 milion dinara.

Da bi selo dobilo struju bilo je potrebno oko 1.200 metara dalekovoda i više kilometara žice za mjesnu mrežu. Međutim bilo je potrebno mnogo sastanaka, dogovora i sporazumijevanja, pomoći ljudi koji žive u Rijeci i drugim mjestima, velika disciplina i upornost odbora za elektrifikaciju i Socijalističkog saveza.

Skromnost, poznata vrlina ovih ljudi, ipak je na površinu »izbacila« najzaslužnijeg čovjeka akcije druga Nikolu Crnčića kuće broj 5.«

Dana 20. rujna 1964. god. dobila su električnu rasvjetu sela Bajčići, Brusići, Nenadići i Poljica. Ovim je započeo proboj elektrifikacije na zapadni dio otoka. Sada je već sužen front ove aktivnosti i skoncentriran samo na ovo, zapadno područje otoka.

Mada je i na ostalom području komune bilo još manjih naselja koja nisu bila elektrificirana, sada je elektrifikacija i ovdje postala samo pitanje dana.

U 1965. god. dovršena je elektrifikacija u preostalim selima Dobrinjštine, tako da su 2. ožujka 1965. god električnu rasvjetu dobila sela Tribulje i Klanice, 28. studenog 1965. Sužan i 20 prosinca 1965. god. Soline.

U povodu elektrifikacije Tribulja i Klanica u dnevnoj kronici sam zabilježio:

»Ovih je dana upriličena mala svečanost u Tribuljama, na kojoj je proslavljeno puštanje u upotrebu električne rasvjete za sela Tribulje i Klanice na Krku.

U ovoj akciji dobila su električnu rasvjetu 42 domaćinstva. Ulaganja u dalekovod, mjesnu mrežu i trafostanicu iznose 4 miliona 970 tisuća dinara. Doprinos mještana iznosi oko 2 miliona i 200 tisuća dinara, od čega 1 milion dinara u gotovini, a ostalo u dobrovoljnom radu. Skupština općine Krk pomogla je ovu akciju za 1 milion 700 tisuća dinara, a oko 600 tisuća dinara dale su prilog neke radne organizacije

iz Rijeke. Znatnu pomoć pružila je i Opća poljoprivredna zadruga Malinska.

Iako se ne radi o velikom broju domaćinstva, na planu sužavanja fronta elektrifikacije na Krku ovo je značajna pobjeda, a posebno mještana tog sela.«

U povodu elektrifikacije Sužana u dnevnoj kronici registrirao sam:

»U sklopu elektrifikacije otoka, ovih je dana nakon dugo pripremane akcije završena elektrifikacija mjesta Sužan na otoku Krku. U ovoj akciji oko 50 domaćinstava dobilo je električnu rasvjetu. Poslije niza naselja na području Dobrinjštine, ovo predstavlja još jednu veliku radnu pobjedu.

Uz mještane ovog i ostalih mjesta svečanosti je prisustvovao i predsjednik skupštine općine Krk, Mate Mahulja s predstavnicima »Elektroprimorja« iz Rijeke i drugih predstavnika radnih kolektiva, koji su pomogli ovu akciju.«

Povodom elektrifikacije sela Soline u dnevnoj kronici registrirao sam:

»U subotu je na svečan način puštena električna energija u 22 domaćinstva u selu Soline u uvali Klimno. Na području Dobrinjštine ostalo je još za sada neelektrificirano samo selo Čižići.«

Koncem 1965. god. ili, još tačnije, 15. prosinca zabilježio sam još jedan značajan podatak u kronici elektrifikacije otoka:

»Ovih dana počela je stizati posljednja pošiljka stupova za uvođenje električne energije i u posljednja domaćinstva na Krku. Broj stupova prelazi 800, do konca ove godine bit će prema dinamici isporuke svi prevezeni u sela kojima su namijenjeni. Obzirom na napore i očekivanja još neelektrificiranih naselja stupovi predstavljaju jedan od najboljih novogodišnjih poklona za stanovnike ovih sela na Krku.

Iako dolazak i postavljanje stupova ne znači i elektrifikaciju, samo njihovo prisustvo stimulatивно će djelovati da se akcija prospješi. Obzirom na odmaklost radova u pojedinim naseljima ili bolje rečeno u svim naseljima, za očekivati je da će u slijedećoj 1966. godini biti završena elektrifikacija na Krku.«

U 1966. god. dobilo je električnu rasvjetu daljnjih nekoliko naselja. Među njima Porat i Vantačić 17. travnja, Čižići 4. srpnja i Risika 27. srpnja 1966. godine. I ovdje su bili uloženi posebni naponi, a napose na elektrifikaciji Risike, jer je valjalo podići dalekovod od 10 KW od Gostinca do Risike na duljini od preko 2 i pol kilometra.

U povodu elektrifikacije Porta i Vantačića u dnevnoj kronici registrirao sam:

»U poslijepodnevnom satima u prisustvu predsjednika Skupštine općine Krk, Mate Mahulje, društveno-političkih radnika komune i ostalih mještana svečano je označen završetak radova na elektrifikaciji sela Porat i Vantačić, čime je daljnjih 47 domaćinstva na Krku dobilo električnu rasvjetu.

Investicije za postavljanje dalekovoda, izgradnju električne mreže i trafostanice iznosile su oko 15 miliona starih dinara, i u tome su sudjelovali općinska Skupština, privredne organizacije Malinske i mještani, koji su dobrovoljnim radom i novčanim priložima dali 2 miliona 800 tisuća starih dinara.«

U ovoj godini na planu elektrifikacije odigran je još jedan važan događaj. Naime, otočić Košljun dobio je električnu rasvjetu 11. lipnja 1966. godine. Značenje ove elektrifikacije sastoji se u tome što je bilo nužno nabaviti i postaviti još jedan podmorski kabel na Krku, ovaj puta za spoj Punat—Košljun u duljini od 800 metara.

U povodu akcije elektrifikacije Risike 17. svibnja 1967. god. u kronici dana je zabilježeno:

»Nizu naselja na Krku, koja dobivaju električnu struju priključila se i Risika, mjesto s oko 160 domaćinstva. Do sada su mještani uspjeli u tu svrhu osigurati svotu od 3 miliona 500 tisuća dinara. U koliko akcija za elektrifikaciju ne bude dovršena ove, ona će se nastaviti iduće godine.

Risika je gotovo 2 kilometra udaljena od najbližeg izvora električne energije - Gostinca. Mještani su stavljeni pred veliki zadatak. Treba nabaviti oko 160 stupova raznih dimenzija za dalekovod i mjesnu mrežu. Stupove je već, kao svoj doprinos elektrifikaciji Risike, naručila Skupština općine Krk. Mjesnu mrežu uredit će sami stanovnici iz sredstava samodoprinosu i pomoći dobivene sa strane. Ostaje dakle da se riješi pitanje dalekovoda i trafostanice. Ne baš mali zalogaj za standard ljudi ovog kraja. I upravo zbog toga se pretpostavlja da akcija neće biti dovršena u ovoj godini.«

Međutim, kako je gore navedeno, Risika je dobila električno osvjetljenje već 27. srpnja 1966, prije nego što su se i sami mještani nadali.

Povodom dobivanja električne rasvjete sela Čižići u dnevnoj kronici registrirao sam:

»U prisustvu predstavnika društveno-političkih organizacija općine Krk, mnogobrojnih mještana Čižića i okolnih naselja te predstavnika »Elektroprimorja« iz Rijeke to selo je dobilo električnu rasvjetu. Tako je i posljednje naselje na istočnoj strani otoka Krka dobilo struju.

Ukupna investicija bez kućnih instalacija prelazi 160 tisuća novih dinara. Svoj doprinos za elektrifikaciju ovog naselja dala je i Skupština općine Krk, »Elektroprimorje« iz Rijeke i neke druge organizacije iz Rijeke i Krka. Elektrifikacijom ovog naselja završena je elektrifikacija Dobrinjštine.«

Imajući u vidu raspoložive mogućnosti i zadovoljavajući trend kretanja na ovom polju, još 21. svibnja 1966. napisao sam komentar »Uzmiču posljednje petrolejke«, koji ilustrira tadanje raspoloženje i daje ocjenu do tada pređenog puta:

»Elektrifikacija naselja na Krku već je godinama u središtu pažnje društveno-političkih organizacija i građana Krka. Do sada postignuti rezultati mogu se s pravom smatrati značajnim. Otok je od spajanja podmorskim kabelom na hidroenergetski sistem na konpu postao jedinstveno gradilište.

Da bi se moglo cijeliti taj uspjeh, treba naglasiti da na Krku ima (prema popisu iz 61) 69 naselja, od kojih je samo 6 imalo električnu rasvjetu nakon oslobođenja, ili 36 posto stanovnika.

Sada je međutim elektrificirano 61 naselje u kojima je 92 posto stanovništva.

Međutim, elektrifikacija otoka nije donijela samo blagodati stanovništvu u obliku električne rasvjete, nego je imala snažnog utjecaja na razvitak krčke privrede. Tu se tvrdnju može ilustrirati i slijedećim po-

dacima. Godine 1961. potrošnja električne energije na otoku Krku iznosila je 1,628.190 KWh ili 112 KWh po stanovniku, a 1965. potrošnja raste na 6,474.664 KWh ili 446 KWh po stanovniku. Ukupan indeks porasta iznosi 397.

Kad se želi dati ocjena uspjeha i napora ne treba zaboraviti na samodoprinos kojeg su otočani dali u radnoj snazi i novcu. Taj se samodoprinos cijeni na 2 i pol miliona novih dinara. Valja istaknuti i pomoć te razumijevanje »Elektroprimorja« iz Rijeke, pomoć nekih riječkih organizacija, ali kod toga ne treba smetnuti s uma napore Skupštine općine Krk i doprinos stanovništva elektrificiranih naselja. (Doprinos je iznosio 9 dinara po utrošenom kilovatu 2 i pol godine).

Ovim se zaokružuje sjeveroistočna strana otoka i iza toga ostaje još da se elektrificira 8 naselja na zapadnoj strani otoka s 872 domaćinstva. Pripreme za elektrifikaciju ovih posljednjih 8 naselja u toku su i neka od njih bit će vjerojatno elektrificirana do kraja ove godine. Prema planu i posljednje domaćinstvo na Krku dobit će električnu rasvjetu do 1. travnja 1969. godine.

Prema grubim predračunima potrebno je zato oko 350 tisuća novih dinara, a upravo ta naselja leže u najsiromašnijem djelu otoka. Zato je potrebna solidarnost svih otočana, radnih organizacija i društveno-političkih organizacija u komuni.«

Kako se vidi iz ovog komentara, tada je već bilo razloga da se pravi bilansa i istaknu pozitivni rezultati, koji zaista nisu bili mali.

U 1967. god. električnu rasvjetu dobilo je selo Turčići kraj Malinske. Skromna svečanost upriličena je 20. listopada 1967. godine. U ovoj godini podignuto je nekoliko trafostanica, modernizirana je vanjska rasvjeta u Krku, Malinskoj i Baški. Započeta je gradnja 30/10 KW trafostanice na Dunatu.

U 1968. god. podignut je dalekovod od 10 KW od Poljica do Brzaca preko Milohnića i Linardića. Dana 26. studenog 1968. god. dobila su električnu rasvjetu sela Brzac, Milohnić i Linardić. Sada je već front elektrifikacije potpuno sužen — ostala su tri posljednja sela.

U 1963. godini završena je izgradnja i montaža 30/10 KW trafostanice na Dunatu. Svečano otvorenje slavljeno je 30. travnja. Iste je godine podignut i posljednji dalekovod radi elektrifikacije naselja na Krku od Brusića preko Žgaljića, Skrbčića do Pinezića.

Trećeg travnja 1969. god. upriličena je proslava završetka elektrifikacije otoka Krka; i posljednja tri sela — Žgaljić, Pinezić i Skrbčić — dobila su električnu rasvjetu. Tim povodom, pod naslovom »Ugasila se i posljednja petrolejka na Krku«, objavljen je bio ovaj komentar:

»U subotu 3. ovog mjeseca, u okviru proslave Prvog maja i 50-godišnjice SKJ, SKOJ-a i revolucionarnih sindikata u selu Skrbčići na Krku održana je svečanost završetka elektrifikacije na otoku Krku.

Akcija elektrifikacije otoka započela je već 1948. godine, kada su pojedina naselja na Krku elektrificirana uz vlastite, male termoelektrane. Presudna godina za elektrifikaciju otoka bila je 1953. godina, kada je općinsko rukovodstvo donijelo na planu elektrifikacije tri značajna zaključka. Prvo, nastaviti sa aktivnošću elektrifikacije u svim naseljima i poticati ih. Drugo, raditi na povezivanju naselja na zajednički i jedinstveni dalekovod, gdje god je to moguće. I treće, iznaći mogućnosti da se Krk poveže na jedinstven elektrosistem Hrvatske pomoću podmorskog kabla.

Da bi se ova aktivnost na Krku bolje razumjela, valja imati na umu da je nakon oslobodenja otoka bilo elektrificirano svega 6 naselja sa 36 posto krčkog stanovništva. Međutim otok ima 72 naseljena mjesta, koja su danas sva elektrificirana. Da bi se to postiglo, bilo je, pored ostalog potrebno položiti i nabaviti preko 800 metara podmorskog kabela, za spoj na kopneni elektrosistem, podići oko 130 kilometara dalekovoda visokog napona, izgraditi preko stotinu trafostanica, izgraditi i podići desetke tisuća kilometara mjesne mreže i mreže za javnu rasvjetu.

Sadašnja vrijednost tih instalacija prelazi nekoliko milijardi starih dinara.

Doprinos Krčana, onih koji žive na Krku, širom naše zemlje pa i onih u SAD, prelazi 50 posto. Ovaj se doprinos očitovao u djelu deviznih sredstava za nabavku kabela, gotovu novcu i doprinosu u radnoj snazi. Bili bi nepravедni kada ne bi istakli neprocjenjivu pomoć koju su pružile neke radne organizacije iz grada Rijeke, pa i iz Zagreba. Razumije se da je najveći teret podnijela na svojim leđima Skupština općine Krk, a posebno poduzeće »Elektroprimorje« iz Rijeke.

Sada kada je električna žarulja zamijenila petrolejku i u posljednjem domaćinstvu na Krku, čime je ostvaren jedan od uslova za svestraniji kulturni i privredni razvoj, ostvaren je jedan od bitnih uslova za daljnji nesmetani razvoj turizma.

Ovdje valja dodati da je u 1959. godini na Krku potrošnja električne enrgije iznosila 360 tisuća KWh; a u prošloj 1968. godini preko 8 miliona KWh, ili povećanje za 24 puta.

Elektrifikacija na Krku predstavljala je pokret njegovih građana, zato je ovako uspješno i okončana. Sada te ljudske i materijalne snage valja usmjeriti na druga dva osnovna zadatka, vodoopskrbu i rekonstrukciju i asfaltiranje saobraćajnica. Oba ova zadatka su u toku, ali im treba dati karakter pokreta isto onako kako je to bilo i za elektrifikaciju.

Završnoj svečanosti u Skrbčićima prisustvovao je velik broj građana ovog i okolnih mjesta. Pored predsjednika Skupštine općine Krk Antona Hriljca i predstavnika društveno-političkih organizacija komune, svečanosti je prisustvovao i direktor poduzeća »Elektroprimorje« iz Rijeke drug Ljubo Marušić, sa rukovodiocima pogona ovog poduzeća iz Crikvenice i Krka, te svim uposlenim električarima i ostalim osobljem pogona na Krku. Svečanosti je prisustvovao i Josip Krpan, zastupnik u Saboru SRH za općine Crikvenicu i Krk.«

I tako je završila jedna naporna akcija svih Krčana. Šta je donijela električna rasvjeta stanovništvu ovog otoka, nije potrebno isticati. Treba se sjetiti samo njenog značenja kao pogonskog sredstva, te njene primjene u domaćinstvu, znanstvu, industriji, a posebno u turizmu.

Koliko je otočka privreda u posljednjih deset godina narasla, govori i činjenica da sada stojimo pred novom, višom fazom elektrifikacije. Već je razrađen program za uvođenje elektroenergije na otok Krk pomoću 110 KW kablova na relaciji Crikvenica—Šilo, te gradnja adekvatnih dalekovoda na otoku i podesnih trafostanica.

No, i pored toga ostat će nezaboravne one male svečanosti na kojima su se često pojavljivale suze radosnice kada je u mnogobrojnim selima prvi put zasvijetlila električna žarulja. Koliko je tome pridato značenje, može se vidjeti i iz činjenice da su proslave bile tempirane upravo u povodu državnih nacionalnih i krčkih praznika. Kroz ovu akciju vodila se ujedno i politička bitka protiv učmalosti, konzervatizma i malodušnosti. Ovu bitku izvukle su na svojim leđima napredne snage otoka.

Napomena: Za neka je mjesta dva puta spominjano da se u njima dovršava elektrifikacija; to je zbog toga što su prije imala rasvjetu na vlastiti pogon, a naknadno su se ukapčala na zajednički elektrosistem.

U tekstu se često spominje broj naselja od 72 ili 69. Po kalendaru otvaranja čitalac ih neće naći toliko, a to je zato što nisam smatrao za potrebno da napominjem da je sa elektrifikacijom npr. Kornića obuhvaćen Muraj i Lakmartin, odnosno kod Risike Dolovo, kod Vrhha Kosići, Salatići itd.

Ovom akcijom obuhvaćena su sva naselja osim Rudina, Žestilca i Kanpelja. Nađeno je rješenje da i ova naselja dobiju električnu rasvjetu.

Nisam namjerno navodio nikakve podatke i datume koji se odnose na dalekovod što spaja otoke Cres i Lošinj.

Summary

THE ELECTRIFICATION OF THE ISLAND OF KRK AFTER THE SECOND WORLD WAR

The electrification of the island began in 1948 when electricity was made available to some villages which were using their own small power stations. But the turning point was 1953, when the local authorities made three important decisions. First, to continue electrification and encourage it; second, to link villages, wherever possible, to a single power line; third, to find a possibility to link the island with the electrification system of Croatia by means of an underwater cable.

To understand this electrification activity better we have to remember that only six villages, with about 36 per cent of the population of the island of Krk, were supplied with electricity after the Second World War. There are 72 villages on the Island, however, and they are all supplied with electricity today. To accomplish this it was necessary to lay 800 meters of underwater cable to link the island with the mainland, to build 130 km of high voltage power lines, to erect over 100 transformers and a wide network system for lighting purposes. The value of these installations is several million dinars.

The people of Krk, those living on Krk and all over Yugoslavia and also in the United States of America, contributed more than 50 per cent of the costs. Their contribution was in foreign currency, for cables, and in voluntary labour. Many firms from Rijeka and Zagreb provided financial aid. But the biggest support came from the Krk Municipality and from Elektroprimorje, a firm from Rijeka.

Today the electric light has replaced the oil lamp even in the most distant households and so provided necessary conditions for the development of culture, economy and tourism.

The island's consumption of electricity increased 24 times, or from 360 kwh in 1959 to over 8 million kwh in 1968.

The electrification was successfully accomplished largely owing to the activity of the people of Krk. The next step should be to use these human and material resources to solve the problem of water supply and in reconstructing and asphaltting roads. They are just being finalized and should receive wide support, as was the case with electrification.

Translated by Mladen Vitezić

**KRČKI
ZBORNIK**

1

**KRK
1970**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 1

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ

PETAR STRČIĆ (glavni urednik)

dr NIKOLA ŠPANJOL

RIKARD ŽIĆ

RUDOLF ŽIĆ

Ovaj je svezak uredio:

PETAR STRČIĆ

Nacrt korica:

dr BRANKO FUČIĆ